

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

EU:n 2007–2013 rakennerahasto-ohjelmat Pohjois-Savossa

15.11.2013

Janna Merenniemi

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Johdanto

EU:n rakennerahasto-ohjelmien tavoite on lisätä kilpailukykyä ja työllisyyttä. Niiden avulla tasoitetaan alueiden välisiä hyvinvointieroja ja parannetaan ihmisten mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Rakennerahasto-ohjelmat luovat parempia yritys-, osaamis-, innovaatio-, työ- ja asuinympäristöjä. Ohjelmilla tavoitellaan: 1) uusia yrityksiä ja työpaikkoja, 2) työttömyyden alentamista ja työllisyyden kasvua, 3) aluetalouden kehittämistä, 4) yritysten tuottavuuden parantamista ja kilpailukyvyyn kasvattamista, 5) koulutustason nostamista ja 6) tutkimus- ja innovaatiotoiminnan lisäämistä.

Kuluvalla ohjelmakaudella rakennerahastovaroin on toteutettu Suomessa tuhansia hankkeita, jotka ovat sisällöltään hyvin erilaisia. Tähän koosteeseen on kerätty Itä-Suomen ja Pohjois-Savon tietoja muun muassa valtakunnallisista EAKR-ohjelmien teema-arvioinneista, Itä-Suomen EAKR-ohjelman vuosiraportista, Itä-Suomen ESR-ohjelman väliraportista sekä Pohjois-Savon maakuntaohjelman seurantaraportista. Tarkasteltaessa tämän raportin tietoja, tulee ottaa huomioon, että ohjelmakauden toteutusaikaa on jäljellä noin 1½ vuotta eli tuloksia syntyy edelleen.

Yleistä rakennerahasto-ohjelmien toteutuksesta

Itä-Suomi on tällä ohjelmakaudella siirtymäkauden alueena korkeamman tuen piirissä kuin muut Suomen suuralueet. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että Itä-Suomi on monilla mittareilla mitattuna ollut muuta maata jäljessä, esimerkiksi panostukset T&K –toimintaan erityisesti yrityksissä on vähäistä muuhun maahan verrattuna. Itä-Suomi on kuitenkin pystynyt käyttämään EU:n rakennerahasto-ohjelmien mahdollisuudet hyvin – erot muuhun maahan ovat kaventuneet jatkuvasti. Väestönmuutos Itä-Suomessa on ollut edelleen negatiivista, mutta muutos on hidastunut 2000-luvulla. Työttömien määrän väheneminen on ollut nopeaa ja Itä-Suomen maakuntien työttömyystilanne on parantunut muuta maata nopeammin. Samalla koko 2000-luvun erot ovat kaventuneet myös Itä-Suomen maakuntien välillä. On kuitenkin mahdotonta mitata kuinka suuri merkitys pelkästään rakennerahastovaroilla on näihin kehityssuuntiin ollut.

Pohjois-Savon positiivinen kehitys verrattuna muihin Itäisen Suomen maakuntiin heijastuu tulevan ohjelmakauden 2014–2020 maakunnittaisessa rakennerahastovarojen jaossa. Pohjois-Savo menettää eniten €/asukas/vuosi eli noin 24 % nykykauteen verrattuna. Sovitussa maakuntien välisessä rahoitusjakaumassa on ollut useita ansaintaperusteita, ja Pohjois-Savon kohdalla köyhyys ei ole enää ollut uskottava peruste.

Taulukko 1

TEM/ALUE/HA

Rakennerahasto-ohjelmien edistymistilanne 1.11.2013**Rakennerahasto-ohjelmat; julkinen rahoitus yht. 1.11.2013 (ml. Finnvera)**

Ohjelma	Kehys 2007-2013 (milj. euroa)	Varattu* 1.11.2013	Sidottu* 1.11.2013	Maksettu 1.11.2013	Varattu (%)	Sidottu (%)	Maksettu (%)	Hankkeita (kpl)**
Etelä-Suomi	345,158	355,359	345,682	231,445	103,0 %	100,2 %	67,1 %	1 551
Länsi-Suomi	398,440	388,120	382,076	255,554	97,4 %	95,9 %	64,1 %	2 275
Itä-Suomi	731,129	688,738	677,928	460,533	94,2 %	92,7 %	63,0 %	2 624
Pohjois-Suomi	622,546	667,894	653,109	486,708	107,3 %	104,9 %	78,2 %	3 376
EAKR yhteensä	2 097,272	2 100,111	2 058,795	1 434,240	100,1 %	98,2 %	68,4 %	9 826

ESR-toimenpideohjelma; julkinen rahoitus yht. 1.11.2013

Osio	Kehys 2007-2013 (milj. euroa)	Varattu* 1.11.2013	Sidottu* 1.11.2013	Maksettu 1.11.2013	Varattu (%)	Sidottu (%)	Maksettu (%)	Hankkeita (kpl)
Valtakunnall.	564,965	520,150	494,926	394,781	92,1 %	87,6 %	69,9 %	672
Etelä-Suomi	165,676	177,321	166,639	123,390	107,0 %	100,6 %	74,5 %	410
Länsi-Suomi	191,251	183,808	176,216	141,370	96,1 %	92,1 %	73,9 %	368
Itä-Suomi	359,574	345,336	334,254	265,575	96,0 %	93,0 %	73,9 %	634
Pohjois-Suomi	132,684	132,463	126,472	103,596	99,8 %	95,3 %	78,1 %	336
ESR yhteensä	1 414,150	1 359,078	1 298,507	1 028,711	96,1 %	91,8 %	72,7 %	2 420
EAKR+ESR yht.	3 511,423	3 459,189	3 357,303	2 462,952	98,5 %	95,6 %	70,1 %	12 246

*) Sulkemisen yhteydessä purkautuneet sidonnat ja muutetut varaukset huomioitu

**) Lisäksi Finnveran EAKR-osarahoitteiset lainat: E-S: 913 kpl, L-S: 1 488 kpl, I-S: 2 691 kpl, P-S: 1 340 kpl, yht. 6 432 kpl

Itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelman painotus ohjelmakaudella 2007–2013 on ollut yritystoiminnan edistämässä ja kehittämässä. Toimintalinjalle 1 varattiin ohjelmakehystä lähes 50 % kaikesta rahoituksesta. Toimintalinjat 2 ja 3 ovat tuoneet suuralueen kehitykseen selkeää vipuvaikutusta, jolla osaamis- ja innovaatiokeskittymiä on voitu käynnistää ja vahvistaa. Hyvin monessa tapauksessa on käytetty onnistuneesti hankepareina EAKR- ja ESR-rahoitusta laajemman kokonaisuuden tukemiseen. Tällä hetkellä (Taulukko 1) Itä-Suomen EAKR-ohjelma on hieman jäljessä muiden ohjelmien toteutuksesta, johtuen erityisesti toimintalinjan 1 ja 2 sitomatta olevista varoista. Manner-Suomen ESR-ohjelman Itä-Suomen suuralueosio etenee suunnilleen samassa tahdissa muiden maan ESR-ohjelmien

kanssa. Joka tapauksessa rahoituspäätöksiä ja erityisesti maksatuksia on syytä vauhdittaa ohjelmakauden loppua kohden.

Manner-Suomen ESR-ohjelman Itä-Suomen suuralueohjelma on edennyt aikataulussaan ja indikaattoritietojen perusteella ohjelma-asiakirjassa asetetut tavoitteet tullaan saavuttamaan. Itä-Suomessa on panostettu vahvasti työorganisaatioiden kehittämiseen, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittämiseen sekä yrittäjyyden lisäämiseen. Itä-Suomen rahoituskehyksestä on tähän toimintaan varattu 35 %. Toisena vahvana painopisteenä on ollut työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Tähän toimintaan on rahoituksesta varattu 31 %. Projekteissa on kehitetty koulutusta ja ohjausta, neuvontamalleja ja tukijärjestelmiä tukemaan työllistymistä. Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis- ja palvelujärjestelmien kehittämisessä on panostettu erityisesti työelämälähtöisten ja – läheisten palvelujen ja koulutusjärjestelmien kehittämiseen ja innovaatioympäristöjen ja verkostojen luomiseen ja tukemiseen sekä alueellisten osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakointiin. Rahoituskehyksestä 30 % on kohdistettu edellä mainittuun toimintaan. Jäsenvaltioiden ja alueiden väliseen yhteistyöhön ESR-toiminnassa ovat panostukset jääneet vähäiseksi (4 %). Hankkeissa on edistetty työperäistä maahanmuuttoa, edistetty kansainvälisyyskasvatusta ja etsitty ja levitetty hyviä käytäntöjä.

Pohjois-Savossa (taulukko 2) EAKR-ohjelman toimintalinjalle 1 odotellaan vielä isoja yritystukihankkeita, joiden päätösprosessit ovat edelleen kesken Työ- ja elinkeinoministeriössä. Kyseiset päätökset ovat ratkaisevia toimintalinjan täysimääräisen toteutumisen kannalta. Kuluvan rakennerahastokauden varoista tehdään rahoituspäätöksiä vielä vuonna 2014, joten toimintalinjan 2 ja 3 varat tulevat käytettyä kokonaisuudessaan.

Taulukko 2

POHJOIS-SAVO											1.11.2013	
TL	Julkinen kehys 2007-2013	EAKR+valtio - kehys	Varattu EAKR+valtio	Varattu Kunta	Varattu Muu julkinen	Julkinen yht.	Sidottu EAKR+valtio	Varattu EAKR+valtio kehyksestä	Sidottu EAKR+valtio kehyksestä	Kunta+ muu julk./ julkinen yhteensä	maksatus- prosentti (EU+ valtio)	
1	97 678 306	97 678 303	75 669 999	10 000	0	75 679 999	75 669 999	77,5 %	77,5 %	0,0 %	49,9 %	
2	98 191 538	84 830 000	73 455 571	9 442 859	2 808 980	85 707 410	72 206 271	86,6 %	85,1 %	14,3 %	62,2 %	
3	54 816 216	41 471 000	42 331 554	22 708 999	907 767	65 948 320	39 739 040	102,1 %	95,8 %	35,8 %	71,4 %	
YHT.	250 686 060	223 979 303	191 457 124	32 161 858	3 716 747	227 335 729	187 615 310	85,5 %	83,8 %	15,8 %	58,4 %	

Seuraavan sivun taulukossa 3 on esitetty ESR-ohjelman toteutuminen Pohjois-Savossa. Kuten yllä on mainittu Itä-Suomen osalta, myöskään Pohjois-Savossa toimintalinjan 4 rahoituskehys ei tule käytettyä kokonaisuudessaan. Rahoitusta on kuitenkin joustavasti käytetty muilla toimintalinjoilla ohjelman täysimääräisen toteutumisen varmistamiseksi. Huolimatta siitä, että taulukossa julkisesta kehyksestä on varattu yli 100 % (TL 1-3), ESR- ja valtion tukea on vielä hieman käytössä hankkeilta käyttämättä jääneiden varojen takia (uudelleenbudjetointi).

Taulukko 3

POHJOIS-SAVO

14.11.2013

TL	Julkinen kehys 2007-2013	Varattu ESR+valtio	Varattu Kunta	Varattu Muu julkinen	Julkinen yht.	Sidottu ESR+valtio	Varattu julkisesta kehyksestä (14.11.2013 tilanne)	Kunta+muu julk./ julkinen yhteensä	Maksettu julkinen rahoitus (14.11.2013 tilanne)	maksatusprosentti
1	40 207 878	37 508 462	2 775 220	549 064	40 832 746	37 521 793	101,6 %	8,1 %	32 687 800	81,3 %
2	34 463 895	28 835 769	5 799 644	177 621	34 813 035	28 963 288	101,0 %	17,2 %	26 694 188	77,5 %
3	34 463 895	32 538 927	4 140 769	1 129 669	37 809 365	34 941 219	109,7 %	13,9 %	31 103 796	90,3 %
4	5 743 983	2 529 660	311 818	9 167	2 850 645	2 529 660	49,6 %	11,3 %	1 489 928	25,9 %
YHT.	114 879 651	101 412 818	13 027 452	1 865 521	116 305 791	103 955 960	101,2 %	12,8 %	91 975 712	80,1 %

EAKR-ohjelma Pohjois-Savossa / toimintalinjoittainen tarkastelu

Toimintalinja 1:

Yritystoiminnan edistäminen

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
97,7	77,5	427	2388	80

Suorien yritystukien merkitys korostuu erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa, joissa yritys rakenne on hyvin mikro- ja pienyritysvaltainen ja yritykset kaukana EU:n keskeisistä sisämarkkinoista ja kasvavista Aasian talouksista. Vain harvalla Itä- ja Pohjois-Suomen yrityksellä on mahdollisuuksia omiin t&k&i-panostuksiin. EAKR-varoja onkin suunnattu ensisijaisesti mikro- ja pk- yritysten perusvalmiuksien parantamiseen, uuden teknologian hyödyntämiseen ja käyttöönottoon sekä verkostoitumiseen toistensa ja alueellisten t&k&i- ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Tätä kautta on vaikutettu mikro- ja pienyritysten kilpailukyvyyn ja tuottavuuden paranemiseen sekä t&k&i-toiminnan lisääntymiseen näissä yrityksissä.

Pohjois-Savon maakuntaohjelman seurantatietojen mukaan EAKR-yritystukia on kohdennettu eniten teknologiateollisuuden kilpailukyvyyn kehittämiseen. Kehittämispansotuksia on osoitettu merkittävästi myös metsäteollisuuden uudistamiseen, elintarvikekehittämisen ja mittaustekniikan innovaatioympäristöihin.

Toimintalinja 2:

Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden parantaminen

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
84,8	85,1	180	282	35

Keskeinen EAKR-ohjelmavarojen merkitys Pohjois-Savolle on ollut uusien innovaatio- sekä t&k&i- ja oppimisympäristöjen syntyminen ja jo olemassa olevien vahvistuminen. Uusia merkittäviä tutkimus- ja kehittämissympäristöjä on syntynyt mm. metalliteollisuuden, ympäristö- ja materiaalitekniikan, puu- ja bioenergian sekä hyvinvoinnin ja turvallisuuden aloille. Innovaatiotoiminnan osalta on onnistuttu viemään eteenpäin myös metalli- ja puutoimialaa, materiaali- ja ympäristöteknologiaa, sekä bio- ja terveystutkimusta. Rahoitetuilla oppimisympäristöillä on parannettu koulutuksen kehittämisen avulla osaamista ja tuotekehitystä. Hankkeet on toteutettu kiinteässä yhteistyössä ko. alan yritysten kanssa. Uusi osaaminen siirretään alueen yritysten ja muiden toimijoiden käyttöön, jolloin heidän kilpailukykyään paranevat uuden tietotaidon myötä. Tämän tyyppisistä projekteista ei usein synny heti projektin aikana uusia työpaikkoja, vaan vaikutukset tulevat myöhemmin tai ovat välillisiä.

Tekes rahoituksessa on painottunut erityisesti tutkimuksesta liiketoimintaa edistävä projekti-tyyppi, joissa on selkeä painopiste tutkimustulosten kaupallistamisessa.

Itä-Suomen yliopisto on ollut merkittävänä toteuttajan monessa hankkeessa. Investointihankkeiden kautta on kehitetty Kuopion kampuksen asemaa erityisesti biolääketieteen, lääkekehityksen ja luonnontieteiden aloilla. Itä-Suomen yliopiston yhteyteen on kehitetty mm. kantasolukeskus ja tuettu sen toimintaympäristöä laitehankinnoilla. Hankkeilla on tuettu Itä-Suomen yliopiston kärkialoja. Yliopiston lisäksi toimintaan osallistuu paikallisia bioalan yrityksiä sekä Kuopion yliopistollinen sairaala.

Toimintalinja 2:n rahoituksesta on asetetun tavoitteen mukaisesti kohdistettu noin 75 % valittuihin Pohjois-Savon kehittämisteemoihin. Neljästä teemasta määrällisesti eniten rahoitusta on osoitettu hyvinvointialan yritysten tuotteiden ja palvelujen kaupallistamiseen sekä liiketoiminnan kehittämiseen. Muut kehittämisteemat ovat: energia- ja ympäristöteknologia, teknologiateollisuuden uudet suunnittelu- ja tuotantomenetelmät sekä mittaus- ja sensoriteknikka.

Toimintalinja 3:

Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
41,5	95,8	56	67	2

Merkittävä rakennerahastovarojen lisäarvo on ollut niiden tuoma vipuvaikutus. Rakennerahastovarot toimivat ns. käynnistysmekanismina merkittävälle investoinneille, joilla on laajaa merkitystä sekä alueen että myös koko EU:n kilpailukyvyyn lisääntymiselle. Pohjois-Savossa perusrakenteen investointitukihankkeilla on vaikutettu yritysten mahdollisuuksiin laajentaa yritystoimintaa, uudistaa liiketoimintaa ja parantaa alueen työllisyyttä. Myöskään näiden hankkeiden välitön työllisyysvaikutus ei näy ilmoitettavissa tulostiedoissa. Tukimuoto luo edellytyksiä aluekehitykselle ja kasvuväylän kohti tuotannollista toimintaa ja kasvua. Esimerkkejä rahoitetuista hankkeista ovat mm. Kuopion Matkuksen kauppakeskuksen yritysalue (alueelle sijoittunut IKEA ja lähes 100 muuta kauppaliikettä), Kuopion matkakeskuksen alue (alueelle on tulossa satoja työpaikkoja) ja Iisalmen Soinlahden yritysalue (mahdollistaa biojalostamon rakentamisen, jonka työllisyysvaikutusten arvioidaan olevan useita satoja). Lisäksi on rahoitettu selvityshankkeita (esim ITÄ-EKO, Varkaus), joilla luodaan edellytyksiä mittaville investoinneille lähivuosina. Mutta vasta investointi luo työpaikkoja, ei itse kehittämishanke.

Ympäristöministeriön hallinnonalalla EAKR-rahoituksella on tuettu muun muassa rakennetun kulttuuriympäristön ja suojeltujen rakennusten kehittämistä Varkaudessa ja ympäristöllisesti kestävien hevostalliratkaisujen kehittämistä Ylä-Savossa. Lisäksi on rahoitettu Saaristotien vaikutusalueen kunnostussuunnittelua Onkiveden alueella Lapinlahdella ja vesistömatkailun sekä moottorikelkkareitistöjen kehittämistä.

Liikennevirasto on osoittanut ohjelmakauden aikana noin 15 miljoonaa euroa Pohjois-Savon saavutettavuutta ja elinkeinoelämän toimintaympäristöä parantaviin hankkeisiin. Investoinneilla on saatu nostettua Savon radan nopeutta, parannettu Valtatie 5:tä sekä elinkeinoelämän kannalta tärkeitä liittymäjärjestelyjä Rissalassa. Lisäksi hankkeilla on kohennettu matkailun liikenneverkkoa Tahkolla.

ESR-ohjelma Pohjois-Savossa / toimintalinjoittainen tarkastelu

Toimintalinja 1:

Työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden edistäminen

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
36,03	103,89 %	57	1356	1145

Yritystoiminnan ja työnteon erilaisten muotojen vahvistaminen on ollut harvaan asutun, kasvukeskittyymiin ja laajaan maaseutuun jakaantuneen Itä-Suomen yksi keskeisin kehittämisedellytys. Hanketoiminnan avulla on pyritty turvaamaan elinkeinotoimintaa myös kasvukeskusten ulkopuolella. Uusien yritysten synnyttämiseen on panostettu vahvasti Pohjois-Savossa. Lisäksi on kiinnitetty huomiota erilaisiin työnteon mahdollisuuksiin ja muotoihin. Monista toimintaympäristön haasteista huolimatta alueen vahvuuksia kuten alueellisia osaamiskeskittyymiä, monipuolisia koulutus järjestelmiä sekä luonnonvarojen ja ympäristön kestävää hyödyntämistä, on saatu kehitettyä hanketoiminnan kautta. Alueen yritystoiminnan monipuolistumista tukeva osaamisen vahvistaminen on selkeästi ESR-ohjelman vahvin painopiste.

Toimintalinjan kehitystavoitteita ovat:

1. Työyhteisöjen joustavuuden ja muutosvalmiuden lisääminen ja monimuotoistuvat työyhteisöt sekä työhyvinvoinnin turvaaminen
2. Pk-yritysten johdon ja henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä tuottavuuden ja innovatiivisuuden kehittäminen yrityksissä
3. Yrittäjyyden edistäminen, alkavien yritysten ja erityisryhmien yrittäjyyden tukeminen

Toimintalinja 2:

Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
31,75	91,21 %	50	1234	24

Ohjelmakauden aikana on tapahtunut talouden murroksia, jotka ovat kohdistuneet teollisuuspaikkakunnille Itä-Suomessa. Äkillisen rakennemuutoksen tilanteissa on ohjattu rahoitusta muutostilanteiden hallintaan. ESR-

rahoitusta on käytetty uusien työpaikkojen kehittämiseen ja etsintään sekä erilaisten koulutusväylien löytämiseen muutostilanteisiin joutuneille ihmisille. ESR-rahoituksen ohella on käytetty niin kansallista rahoitusta kuin myös EAKR-rahoitusta yritysten toimintaympäristöjen kehittämiseen ja suorien yritysinvestointien tukemiseen. Merkittävimmät rakennemuutokset Itä-Suomessa on koettu Varkauden seutukunnalla Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa Joensuun seudulla. Pohjois-Savoon on myönnetty n. 2,8 miljoonaa euroa äkillisen rakennemuutoksen varoja.

Toimintalinjan kehitystavoitteita ovat:

1. Työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon varmistaminen
2. Sosiaalisen osallisuuden edistäminen yhdenvertaisten työmarkkinoiden kehittämiseksi
3. Nuorten työllisyysvalmiuksien kehittäminen

Toimintalinja 3:

Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis- ja palvelujärjestelmien kehittäminen

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
34,10	102,76 %	96	169	42

Toimintalinjan hankkeissa on kehitetty mm. ennakointiosaamista, työllistymis- ja yrityspalveluita, tietyn toimialan opintokokonaisuuksia ja oppimisympäristöjä, toisen asteen ammatillisen koulutuksen sekä ammattikorkeakoulutuksen työelämävastaavuutta sekä aikuisopiskelun tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja. Tässä toimintalinjassa on rahoitettu useita hankepareja, joissa on ollut käytössä sekä ESR- ja EAKR-rahoitusta kehittämistyöhön ja siihen liittyviin investointeihin.

Toimintalinjan kehittämistavoitteita ovat:

1. Alueellisten osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakointi
2. Työelämälähtöisten ja -läheisten palvelu- ja koulutusjärjestelmien kehittäminen
3. Innovaatioympäristöjen ja -verkostojen luominen ja tukeminen

Toimintalinja 4:

Jäsenvaltioiden ja alueiden välinen yhteistyö ESR-toiminnassa

Käytettävissä milj. € EU+valtio	Sidonta %	Hankkeiden määrä	uudet työpaikat	uudet yritykset
2,98	84,90 %	9	0	0

Toimintalinjan 4 tavoitteena on ollut tukea työperusteista maahanmuuttoa ja turvata työvoiman saatavuus tulevaisuudessa. Pohjois-Savossa, kuten myös koko Itä- Suomen alueella (24 kpl), hankkeita on toimintalinjassa ollut verrattain vähän. On huomioitava, että monet ESR-hankkeet ovat tehneet kansainvälistä yhteistyötä osana toimintaansa ilman, että kansainvälisestä yhteistyöstä olisi muodostettu erillistä hanketta. Kansainvälisiä kumppaneita ja toimintamalleja on haettu opetuksen kehittämiseen ja työllistämismalleihin, mukaan lukien ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymisen tukeminen. Vahvaa panostusta on suunnattu työperäisen maahanmuuton edistämiseen varautuen tuleviin osaavan työvoiman saatavuuden haasteisiin. Kansainvälisen yhteistyön hanke- ja toimijaverkostojen tavoitellaan vahvistuvan. Pitkäjänteistä kehittämistyötä on edelleen tehtävä, jotta kansainvälinen yhteistyö eri toimintojen kehittämiseksi olisi enemmän arkipäivää kuin mitä se tällä hetkellä on.

Toimintalinjan kehittämistavoitteita ovat:

1. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen
2. Yleinen kansainvälisyyskasvatus, hyvien käytäntöjen etsiminen, levittäminen ja valtavirtaistaminen

Tarkemmat Pohjois-Savon ESR-ohjelman indikaattoritiedot sekä esimerkkejä Itä-Suomessa toteutetuista hankkeista löytyy Itä-Suomen ESR-ohjelman välikertomuksesta.

Huomioita indikaattoreista

Pohjois-Savossa työpaikkojen määrä on ohjelmakauden aikana yleisen taloustilanteen vuoksi notkahtanut ja lähtenyt uudelleen nousuun. Vuonna 2007 työpaikkoja oli noin 100 000 kappaletta. Tarkastelujakson synkin vuosi oli 2009, jolloin määrä oli noin 96 000 ja vuonna 2011 puolestaan vajaa 99 000. Yritysten määrä on koko ohjelmakauden ajan ollut hitaassa nousussa; määrä on kasvanut vajaalla tuhannella vuodesta 2007 vuoteen 2012 (13 154 kpl).

Itä-Suomen EAKR-ohjelman työpaikka- ja yritystavoitteet ja toteuma kesäkuun loppuun 2013 on esitetty seuraavassa taulukossa (taulukko 4). Ohjelmaa laatiessa elettiin noususuhdanteen aikaa ja tavoitteet asetettiin uusien työpaikkojen osalta liian korkeiksi. Työpaikkoja ei siis ole syntynyt ohjelma-alueella alun perin odotetulla tavalla,

mutta on huomioitava tukien merkitys myös työpaikkojen säilyttämisen näkökulmasta. Itä-Suomen tasolla tavoiteltu uusien yritysten määrä on jo tässä vaiheessa saavutettu. Pohjois-Savossa on EAKR-ohjelman tulostietojen mukaan syntynyt 2737 uutta työpaikkaa ja 117 uutta yritystä (14.11.2013).

Taulukko 4

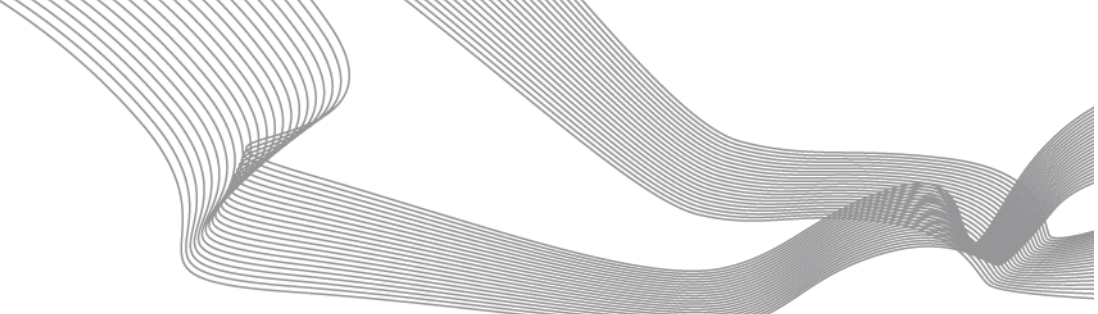
Itä-Suomen EAKR-ohjelma 2007–2013 (toteutuma 30.6.2013)

	Tavoite	Tavoite	Toteuma	Toteuma
Toimintalinja	Uudet työpaikat	Uudet yritykset	Uudet työpaikat	Uudet yritykset
TL 1. Yritystoiminnan edistäminen	11 750	1680		
TL 2. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden vahvistaminen	750	220		
TL 3. Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen	-	50		
Yhteensä	12 500	1 950	4 403	1 992

Ohjelmakaudella 2007–2013 Pohjois-Savossa rahoitetuissa ESR-hankkeissa on tähän mennessä syntynyt 2759 kappaletta uusia työpaikkoja ja 1211 kpl uusia yrityksiä. Itä-Suomen maakuntien väliset määrälliset tulokset eivät ole suoraan verrannollisia keskenään, koska ESR-rahoituksen painotukset vaihtelevat ja se näkyy tulosindikaattoreissa. Pohjois-Savon ESR-hankkeiden melko suuria määrällisiä tuloslukuja selittää työvoimapoliittisten toimien rahoittaminen. Maakunnassa on ESR-tuella rahoitettu Starttiyrittäjyys-hankkeita, toisin kuin esimerkiksi Pohjois-Karjalassa, ja ne ovat tuottaneet työllisyysvaikutuksia.

Nykyisellään ei ole olemassa varsinaisia vaikuttavuusindikaattoreita. Kuluvalle ohjelmakaudella käytössä olevilla indikaattoreilla (uudet työpaikat ja yritykset) on mahdotonta mitata vaikuttavuutta. Ohjelma-arvioinneilla ja erillisselvityksillä voidaan selvittää vaikutuksia, mutta silti ohjelmavarojen vaikutus aluetalouteen on vaikeasti erotettavissa muusta kehittämistoiminnasta. Hankkeiden toteuttajien ja rahoittajien kannalta on vaikeaa saada esille saavutettuja tuloksia, koska ne eivät useinkaan ole suoraan numeroina esitettävissä.

Tarkasteltaessa uusien työpaikkojen ja yritysten määriä, on syytä pitää mielessä, että usein niiden syntymiseen vaikuttavat monet tekijät EU-tuen lisäksi. Hankkeiden tulokset näyttäytyvät erilaisina indikaattoreina mitattuna. Tärkeää on kuitenkin myös tunnistaa niitä haasteita, joita liittyy itse indikaattorijärjestelmään ja sen tulkintaan.

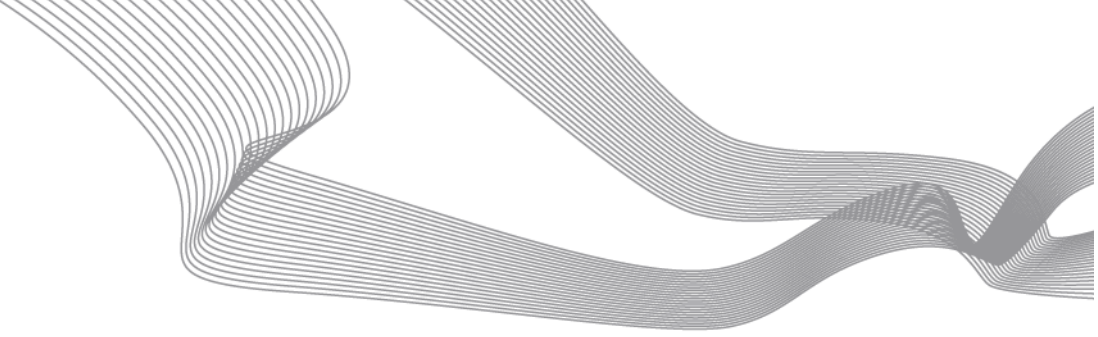
Tarkoitus kuitenkin on, että EU-tuella on ns. vipuvaikutus eli sen myötävaikutuksella tapahtuu kehitystä ja kasvua. Yritystuki- ja kehittämishankkeiden kohdalla on myös mahdollista, että syntyneet tulokset kirjautuvat kahteen kertaan. Myös maakuntien ja viranomaisten väliset tulkintaerot sekä eri hanketyypit vaikuttavat tuloksiin. Yritysten osallistuminen hankkeiden toimintaan voidaan ymmärtää monella tavalla. Hankkeiden loppuraporteissa tuodaan esille, että yrityksiä on osallistunut erilaisiin koulutustilaisuuksiin, seminaareihin tai verkostoyhteistyöhön. Indikaattoritieto ei kerro yritysten osallistumisen asteesta ja merkityksestä.

Yritystukien, kuten minkä tahansa elinkeinopoliittisen toimenpiteen vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa. Jo tuen vaikutus tukea saavan yrityksen kehitykseen on vaikeasti erotettavissa muista yrityksen kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. Monet arvioinnit ovat kuitenkin perustuneet haastatteluihin ja tuenantajien lukuihin esim. luoduista työpaikoista tai kilpailukykyvaikutuksista. Nämä arvioinnit täyttävät huonosti tutkimuksen kriteerit eivätkä vastaa siihen oleelliseen kysymykseen, mitä olisi tapahtunut ilman tukea.

Päätössanat

EAKR-ohjelmista tehdyn arvioinnin mukaan yritystoimintaan kohdistuvia varoja tulisi jatkossa suunnata painotetummin osaamiskeskittymiä tukevaan toimintaan, kärkiklustereihin ja ylimaakunnalliseen toimintaan sekä pk-yritysten t&k&i-toiminnan tukemiseen. Alueilla tulisi panostaa nykyistä vahvemmin kasvuyrityspalveluihin sekä kansainvälistymistä ja verkostoitumista edistäviin palveluihin. Varoja tulisi käyttää myös riskipitoisempiin hankkeisiin, jotta menestyviä innovaatioita olisi mahdollista syntyä. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämisessä sekä osaamisrakenteiden vahvistamisessa tulisi tukea kaupunki-/seututason strategiatyötä laajempia kokonaisuuksia synergian vahvistamiseksi. Erityisesti syrjäisempien seutujen oppilaitosten verkottamista osaksi suurempia kokonaisuuksia tulisi tukea. Innovaatioiden kaupallistamiseen tulisi panostaa entistä enemmän. Heikommassa asemassa olevien alueiden, kuten Itä- ja Pohjois-Suomi, saavutettavuutta tulisi jatkossakin parantaa suorien investointien avulla. Tehtävää tulevalle kaudelle on myös mm. kansainvälisen liiketoiminnan vahvistamisessa sekä alueen ja sen toimijoiden kytkemisessä kansainvälisiin verkostoihin. Kansainvälistymiseen tähtäävää toimintaa on Itä- ja Pohjois-Suomessa tuettu myös alueella käytettävissä olevin Interreg/ENPI-varoin.

Manner-Suomen ESR-ohjelmasta tehdyn arvioinnin mukaan ohjelma on kokonaisuutenaan osoittautunut joustavaksi ja sen avulla on pystytty vastaamaan hyvin nopeisiin rakenteellisiin muutoksiin. Toimenpiteet työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ovat olleet onnistuneita. ESR-hankkeiden avulla on myötävaikutettu yhteistyön lisääntymiseen ja tehostumiseen sekä uudenlaisten koulutusorganisaatioiden toiminta- ja palvelumallien syntymiseen. Jäsenten ja alueiden välisessä yhteistyössä tuloksia on saavutettu erityisesti työperäisen maahanmuuton edistämisessä sekä kotouttamiseen liittyvissä asioissa. Sen sijaan ESR:n toimenpiteet työhyvinvoinnin lisäämiseksi eivät ole tuottaneet toivottua tuloista. ESR-toiminnassa olisi hyvä keskittyä tulevaisuudessa painotetummin sosiaalisiin innovaatioihin sekä niiden tuotteistamiseen.

Valtakunnallisesti tai teemakohtaisesti laadittujen arviointien yhteensovittaminen maakuntatasolla on vaikeaa. Selkeän kokonaiskuvan luominen rahastojen välillisistä ja yhteisvaikutuksista vaatisi erillisselvitystä ja halutun tiedon rajaamista, koska Pohjois-Savossa on toteutettu satoja eri alojen hankkeita. Konkreettisten vaikutusten selvittäminen vaatii hankkeiden päättymisen jälkeistä seuranta. Ohjelmakauden 2007–2013 päätyttyä vaikuttavuuden arviointi toteutetaan kansallisella tasolla Työ- ja elinkeinoministeriön toimesta.

Lisätietoa rakennerahasto-ohjelmien vaikutuksista on saatavissa EAKR- ja ESR-ohjelmien vuosikertomuksista, Itä-Suomen ESR-ohjelman välikertomuksesta sekä ohjelma-arvioinneista. Vuoden 2013 loppuun mennessä valmistuu Pohjois-Savon liitossa selvitys maakunnan EU-varoin tuetuista t&k&i-ympäristöistä ja yhteiskäyttölaboratorioista.

Itä-Suomen rakennerahastoportaali:

<http://rakennerahastot.ita-suomi.fi/alueportaali/www/fi/index.php>

Valtakunnallinen rakennerahastoportaali:

<http://www.rakennerahastot.fi/>

EURA-rakennerahastotietopalvelu:

<https://www.eura2007.fi/rrtiepa/>

Itä-Suomen ESR-ohjelman välikertomus:

<http://www.doria.fi/handle/10024/92664>